

קבלת התורה לדורות

מתוך שיחה לקראת חג השבועות תשמ"ז

"ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד על ההר וקל שפר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה. ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר. והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד. ויהי קול השפר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יעננו בקול" (שמות יט, טז-יט). האי יומא דקא גרים. קיימת משמעות מיוחדת ליום זה, שבו ניתנה התורה, וכפי שאומר רב יוסף (בפסחים סח ע"ב): "אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא". יש עניין מיוחד ביום, וכפי שחייבים אנו לזכור את התורה עצמה, כך קיימת מצוה לזכור את יום מתן תורה: "רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי" וגו' (דברים ד, ט"ז). זו היא מצוה מדאורייתא, וכפי שכותב הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות,

קבלת התורה לדורות

מצוות לא תעשה שנייה): "שנמנענו שלא נשכח מעמד הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו, אבל יהיה עינינו ולבנו שם כל הימים, והוא אמרו יתברך: 'השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב' וגו'" וכו' (וראה עוד בפירושו לתורה, דברים ד, ט).

קדושת הזמן הזה חוזרת בכל שנה ושנה מחדש. כשם שהזמן חוזר, כך חוזרת גם קדושת הזמן ומופיעה בכל שנה מחדש. הגמרא במסכת שבת (בדף קכט ע"ב) מלמדת, שאין להקיז דם בערב חג השבועות, מכיוון "דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח, דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו ולדמיייהו", וכך נפסק בשולחן ערוך (בהגהה לסימן תסח, סעיף י). עם ישראל קיבל את התורה מתוך רצונו ודעתו, וגם כאשר כפה עליהם ריבון העולמים הר כגיגית, עדיין הייתה זו בחירה חופשית. זהו ההסבר לציווי של הקדוש ברוך הוא: "אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל" (שמות יט, ו) — "לא פחות ולא יותר" (רש"י, שם). שכן, אם כי מובן שהיה צורך לצוות: "לא פחות", על מנת שלא יפחית משה רבנו מן הדברים, אולם לכאורה אין זה מובן מדוע היה צורך לצוות: "לא יותר"? מדוע אין משה רבנו רשאי להוסיף בנבואתו על דבריו של הקדוש ברוך הוא? אלא הסבר הדבר הוא, שעם ישראל היה צריך לקבל את התורה מתוך בחירה, ומתוך התמודדות עם יצר הרע. רצונו של רבנו של עולם היה שעם ישראל יקבל את התורה מתוך רצון עצמי. ואם משה רבנו, שלא קם כמותו בישראל, היה מוסיף על דבריו של הקדוש ברוך הוא, ומבאר את דבר חשיבותה של התורה, שוב אי אפשר היה לחשוב אחרת, והבחירה הייתה ניטלת מעם ישראל. ולכן, על מנת שתהיה לעם ישראל בחירה חופשית אמיתית, היה צורך לומר את דבריו של הקדוש ברוך הוא בדיוק, ולא להוסיף עליהם, ולכן ציווה הקדוש ברוך הוא על משה: "ולא יותר". קבלת התורה הייתה

קבלת התורה לדורות

צריכה להיעשות מתוך בחירה חופשית, שכן רק מתוך בחירה חופשית אמיתית קיימת משמעות לדבריהם של בני ישראל: "נעשה ונשמע". לכן היה צורך בבחירה חופשית. אולם בבחירה חופשית קיימת גם סכנה. כשם שעם ישראל בחר לקבל את התורה, ולומר "נעשה ונשמע", כך היה יכול עם ישראל גם לסרב לקבל את התורה, ואז היה העולם חוזר לתוהו ובוהו. אמנם בסופו של דבר קיבלו בני ישראל את התורה, והעולם ניצל, ועל ידי קבלת התורה ואמירת "נעשה ונשמע" נתחדש עולם חדש, אולם בשעת המעשה הייתה בידי עם ישראל בחירה חופשית, והם היו יכולים להחזיר את העולם לתוהו ובוהו, וכפי שכתוב: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתיו" (ירמיה לג, כה), וכמו שהגמרא אומרת במסכת שבת (בדף פח ע"א). ומכיוון שבשעת מעשה הייתה סכנה מוחשית לעולם, הרי סכנה זו חוזרת בכל שנה ושנה מחדש. אותו קטרוג, ואותה סכנה מוחשית, שהייתה לעולם כולו, ולעם ישראל בפרט, באותו יום לפני יותר מאלפיים שנה, שדמם היה נשפך, חוזרת בכל שנה מחדש, ולכן אומרת הגמרא, שבכל ערב שבועות יש סכנה בהקות דם. אותה סכנה חוזרת בכל שנה מחדש, ועל סמך זה אומרת הגמרא, שבכל שנה צריך להיזהר ביום זה מאותה רוח, ששמה טבוח, העלולה להחריב מחדש את כל העולם. אלמלא היה הדבר כתוב בדברי חז"ל, היה קשה לאמרו, אולם כך אומרת הגמרא, והובאו דבריה בספר "הרקח" בהלכות חג השבועות (בסימן רצה), וכך נפסק בשולחן ערוך לגבי כל הדורות כולם. בכל דור ודור חוזרים ימים אלו, וכל המשתמע מהם, הן לחיוב והן לשלילה. ואם בסכנה הדברים כך, הרי שבקדושת הימים על אחת כמה וכמה.

ועל סמך זה קובע הירושלמי (במסכת ראש השנה, פרק ד, הלכה ח) דין נוסף, שגם הוא הובא בדברי ספר "הרקח" (שם), ואומר: "בכל הקרבנות כתיב 'חטא', ובעצרת אין כתיב 'חטא'; אמר להן הקב"ה: מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה, מעלה אני עליכם

קבלת התורה לדורות

כאילו לא חטאתם מימיכם", וכפי שמסביר בעל "קרבן העדה" ש"בכל הקרבנות כתיב 'ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת', ובעצרת לא כתיב 'לחטאת', אלא 'שעיר עזים אחד'", וזאת מכיוון "שבכל שנה בעצרת הוא כיום אשר עמדנו לפני הר סיני... הלכך אין שם חטאת ביום הזה". בכל שנה ושנה קיימת כפרה מחדשת ביום זה, שכן קדושת היום חוזרת בכל שנה מחדש. בכל שנה ושנה מקבל עם ישראל בפעם נוספת את התורה, וקדושת היום אף היא חוזרת ועולה. הימים הללו הם ימים של תורה, ובכל שנה ושנה חוזר האדם ומקבל את התורה בימים אלו.

ובדברי הירושלמי מוצאים אנו הדגשה, ש"מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה, מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם". אין מדובר כאן בתורה בלבד, אלא בעול התורה, וזהו דבר מחדש. כל אחד מישראל חייב לקבל על עצמו עולה של תורה. זהו ההבדל הקיים בין ישראל לגויים. הספרי (בפסקא שמג), המתאר את מעמד הר סיני, אומר שהקדוש ברוך הוא הלך "לכל אומה ואומה, שאל להם אם מקבלים את התורה, שנאמר: 'יחוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך'; יכול שמעו וקבלו? תלמוד לומר: 'ועשיתי באף ובחימה נקם את הגוים אשר לא שמעו' – לא דיים שלא שמעו, אלא אפילו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח לא יכלו לעמוד בהם עד שפרקום; כיון שראה הקדוש ברוך הוא כך, נתנם לישראל" וכו'. ולכאורה אין זה מובן מדוע התיר הקדוש ברוך הוא לגויים את שבע מצוות בני נח, להיותם אינם מצווים ועושים, ומדוע היה זה דווקא במעמד הר סיני? אלא הסבר הדבר הוא, שעד מתן תורה היה העולם קיים על חסד, וכפי שאומרת הגמרא (בפסחים קיח ע"א): "א"ר יהושע בן לוי: הני עשרים וששה 'הודו' כנגד מי? כנגד כ"ו דורות שברא הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה, וזן אותם בחסדו". לא היה דבר אחר אלא רק חסד. ובמתן תורה החל הקדוש ברוך הוא להנהיג את עולמו במידת הדין, ולשם כך היה צורך בקבלת התורה. ומכיוון שקיום התורה כולל

קבלת התורה לדורות

בתוכו גם את עול התורה, ובעול התורה אין הגויים יכולים לעמוד – לכן היה צורך להפקיע מהם את חובת קיום שבע המצוות שלהם, שכן אין הם יכולים לקיים את העולם. התורה יכולה לקיים את העולם רק אם יש בה גם עול תורה, אולם בלי עול התורה אין היא יכולה לקיים את העולם, ומכיוון שעול התורה אינו קיים אלא בישראל, לכן נמסרה התורה כולה לישראל, על מנת שיקיימו את העולם. כל אחד ואחד מישראל צריך לקבל על עצמו בנוסף לעצם לימוד התורה, גם עול תורה. אין זה עניין טפל, אלא זהו עיקר העיקרים של תורה. אדם הלומד תורה מתוך פריקת עול, הרי חסר אצלו העיקר. עיקר התורה הוא: "הוי שקוד ללמוד תורה" (אבות פרק ב, משנה יד). כך היא תורה. בתורה יש לעול, לעמלות ולצער משמעות מיוחדת, ולכן פוסק הרמב"ם דווקא בהלכות תלמוד תורה (בפרק ג, הלכה ו) שבתורה "השכר לפי הצער". אמנם בכל המצוות כולן למדנו ש"לפום צערא אגרא" (אבות פרק ה, משנה כג), וכפי שאומרת הגמרא במנחות (בדף מג ע"ב) שעונשו של המבטל את מצוות התכלת בציצית קטן מזה של המבטל את מצוות הלבן בציצית, מכיוון שהצער שבנתינת התכלת גדול יותר. אולם בהלכות תלמוד תורה קיים דין מיוחד ש"השכר לפי הצער", וזאת מכיוון שבתורה יש משמעות מיוחדת לעול ולצער. ככל שהאדם יגע, עמל ומצטער יותר בתורה, כך גם גדלה הצלחתו בלימוד התורה, והוא משיג יותר. ההצלחה בתורה תלויה ביגיעה, בשקידה ובעמלות שהיו בה, וככל שקיים יותר עול של תורה, כך גם מופיע יותר אור של תורה.

אור תורה, מיוחד הוא לישראל. על הפסוק: "ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אשדת למו" (דברים לג, ב), דורשים חז"ל (בספרי, פסקא שמג): "כשנגלה הקדוש ברוך הוא ליתן תורה לישראל, לא על ישראל בלבד הוא נגלה, אלא על כל האומות, תחילה הלך אצל בני עשו... הלך אצל בני עמון ומואב... הלך אצל בני ישמעאל... וכן לכל

קבלת התורה לדורות

אומה ואומה שאל להם אם מקבלים את התורה... כיון שראה הקדוש ברוך הוא כך, נתנם לישראל" וכו'. לכל דבר רוחני קיימת התנוצצות של אור, קודם להופעתו, וכך גם בתורה קדמה הופעת אור של תורה לנתינת התורה עצמה, ואם כי בתחילה הופיע אור זה לגויים, אולם לאחר שהם סירבו לקבלו, נתייחד הוא בעם ישראל, ומתוך כך באים דבריו של הקדוש ברוך הוא: "ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי, והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" וגו' (שמות יט, ה'ו). אמנם קודם לדבריו של הקדוש ברוך הוא: "והייתם לי סגלה מכל העמים", הייתה זריחה של אור תורה גם על שאר העמים, אולם מכיוון שהם לא עמדו בניסיון זה, הופיע אור התורה רק על ישראל, הסיר את זוהמתם, ואיפשר את בחירתם להיות עם סגולה, ממלכת כהנים וגוי קדוש, כשכל אחת מבחירות אלו מהווה יסוד עיקרי באמונה, ומתוך כך הגיע עם ישראל גם לקבלת התורה. בחירת עם ישראל נבעה "לא מרובכם מכל העמים" וגו' (דברים ז, ז), "כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבעה אשר נשבע לאבותיכם" וגו', כפי שאומרת התורה בפרשת "ואתחנן" (דברים ז, ח). אהבת הקדוש ברוך הוא אותנו, ושמירתו על ברית אבות, היא שהביאה אותנו להיות ראויים לבחירה מכל העמים. והיא גם זו שהביאה אותנו להיות ראויים לקבלת התורה, וכפי שאומרים אנו בברכת "אהבה רבה", המשמשת כתחליף לברכת התורה: "אהבה רבה אהבתנו ה' אלהינו, חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו אבינו מלכנו... ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, לשמוע ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך" וכו'. אהבתו של הקדוש ברוך הוא אותנו וחמלתו עלינו היא שגרמה לבחירת עם ישראל, והיא גם זו שגרמה לנתינת התורה, וכפי שאומרת אף המשנה באבות (בפרק ג, משנה יד): "חביבין ישראל, שנקראו בנים למקום, חיבה יתרה נודעת להם, שנקראו בנים למקום, שנאמר: 'בנים אתם לה' אלהיכם'; חביבין ישראל, שניתן להם כלי חמדה, חיבה יתרה נודעת להם, שניתן

קבלת התורה לדורות

להם כלי חמדה שבו נברא העולם, שנאמר: 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו'". וכן אומרים אנו בתפילת שמונה-עשרה של ימים טובים: "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו, ורוממתנו מכל הלשונות, וקדשתנו במצותיך" וכו'. אהבתו של הקדוש ברוך הוא אותנו ורצייתו בנו היא שהביאה לבחירת עם ישראל ולרוממותו מכל העמים, והיא שהביאה לנתינת התורה לנו. והתורה עצמה היא הגורמת לרוממות של כל פרט מלומדיה. התורה מגדלת ומרוממתו על כל המעשים (אבות פרק ו, משנה א), וכפי שאומר רש"י (בפסחים סח ע"ב, ד"ה אי לאו) על דברי רב יוסף ש"אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא", ש"אי לאו האי יומא" – שלמדתי תורה ונתרוממתי" וכו'. ומתוך כך גם המקום לשמחה ולהנאה: "וכי מה שמחה יש לו לאדם אלא בדברי תורה" (תנא דבי אליהו רבה, ית, ד), וכפי שמחדש רבי אברהם מן ההר (בפירושו לנדרים מח ע"א, ד"ה ספרים), שהכלל האומר ש"מצוות לאו ליהנות נתנו" נאמר רק "במצוה שהיא תלויה במעשה... אבל מצות לימוד, שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הציווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג וליהנות במדע לשמח לבבו ושכלו... הילכך לא שייך למימר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצותו היא ההנאה והתענוג במה שמשיג ומבין בלימודו" וכו'.

רוממותו של לומד התורה נובעת מתוך יכולתו ליצור ולחדש בתורה שבעל פה. בידי עם ישראל הופקדה התורה שבעל פה, ו"בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה", וכפי שקובע הרמב"ם בתחילת הלכות ממרים (בפרק א, הלכה א). וגם על כך למדים אנו מתוך מעמד הר סיני. בתורה לא מוזכר היום שניתנה בו התורה, ואף התנאים נחלקו בדבר זה (בשבת פו ע"ב), האם התורה ניתנה בשישי בסיוון, או בשביעי בו. והגמרא (בשבת פז ע"א) אומרת, שלדעת רבי יוסי, הסובר שהתורה ניתנה בשביעי בסיוון, הוסיף משה רבנו יום אחד מדעתו, ודרש: "היום ומחר"

קבלת התורה לדורות

— היום כמחר; מה למחר לילו עמו, אף היום לילו עמו, ובעקבות דרשה זו נדחתה נתינת התורה ביום שלם. במעמד הר סיני למדים אנו מה הוא כוחו של חכם מישראל, ששכלו — שכל התורה — אומר לו שיש לדרוש "היום ומחר" וכו', ואף אם ידחה הדבר את נתינת התורה. אלפיים שנה מחכה הבריאה כולה ליום זה של נתינת התורה, וכשמגיע הזמן, בא משה רבנו ודוחה את הכל ביום שלם. חכם מישראל מעמיד בכוחו את כל העולם כולו, והוא יכול להחליט על פי שכלו האנושי מתי תינתן התורה. זהו כוחה של תורה שבעל פה, שאחרי שחכם מישראל כמשה רבנו קובע דבר — הרי דבר זה נקבע כמציאות ממשית. זהו היסוד של תורה שבעל פה, שמלמד אותנו משה רבנו בנתינת התורה, ומכיוון שנמסרה התורה שבעל פה לחכמי הדורות, הרי שזהו כוחם של חכמי התורה שבעל פה בכל הדורות כולם, ומכאן המקום לשמחה של לומד התורה.

אור התורה הוא שהביא את עם ישראל לידי קבלת התורה, והוא גם זה שממשיך ומאיר בכל הדורות כולם. במעמד הר סיני היה זה אור התורה שהביא את עם ישראל לידי אחדות ולידי ודאיות. הספרי (בפסקא שמג), המתאר את זריחתה של תורה, אומר שהקדוש ברוך הוא "תחילה הלך אצל בני עשו; אמר להם: מקבלים אתם את התורה? אמרו לו: מה כתוב בה? אמר להם: 'לא תרצח'; אמרו: כל עצמם של אותם האנשים ואביהם רוצח הוא, שנאמר 'והידיים ידי עשו', ועל חרבך תחיה'. הלך אצל בני עמון ומואב; אמר להם: מקבלים אתם את התורה? אמרו לו: מה כתוב בה? אמר להם: 'לא תנאף'; אמרו לו: כל עצמה של ערוה להם היא, שנאמר 'ותהרין שתי בנות לוט מאביהן'. הלך אצל בני ישמעאל; אמר להם: מקבלים אתם את התורה? אמרו לו: מה כתוב בה? אמר להם: 'לא תגנוב'; אמרו לו: כל עצמם אביהם ליסטיס היה, שנאמר 'והוא יהיה פרא אדם'. וכן לכל אומה ואומה שאל להם אם מקבלים את התורה... כיון שראה

קבלת התורה לדורות

הקדוש ברוך הוא כך, נתנם לישראל" וכו'. אצל הגויים היו תהיות וספקות, ואילו אצל עם ישראל גרם אור התורה, שהופיע קודם לקבלת התורה, לביטול כל הספקות. התורה עדיין לא נמסרה, אך עצם המחשבה שאנו באים לקבל תורה, יצרה כבר אור של תורה, שביטל את כל הספקות. זו הייתה עבודת היום הראשון. רק ביום השני נאמר "ומשה עלה אל האלהים" (שמות יט, ג), אולם ביום הראשון לא אמר משה לבני ישראל דבר. עבודת היום הראשון הייתה קבלת אור של תורה, והשתוקקות לקבלת התורה מידי הקדוש ברוך הוא, ולעבודה זו אין צורך בדיבורים של תורה, מכיוון שהיא עצמה חלק של תורה. אור התורה הביא לידי השתוקקות לתורה, וכפי שמתאר הרמב"ן (בפירושו לשמות יט, א): "כי מיד שבאו אל מדבר סיני חנו במדבר כראותם ההר מנגד, ולא המתינו עד שיכנסו בו אל מקום טוב לחנות שם, אבל חנו במדבר או בחורב, שהוא מקום חורב שממה לפני ההר" וכו', ומתוך השתוקקות זאת בא עם ישראל לידי ודאיות, עד כדי אמירת "נעשה ונשמע". ומתוך אור התורה הגיע עם ישראל גם לידי אחדות מלאה. על הפסוק "ויחן שם ישראל נגד ההר" (שמות יט, ב), דורשים חז"ל (והובאו דבריהם ברש"י, שם): "כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת". מול כל התרעומות, הפירודים והמחלוקות, נוצרת מציאות חדשה של אחדות. אור התורה יצר בחנייה מול הר סיני מציאות חדשה של אחדות. הייתה השתוקקות לתורה, וקדושת המקום יחד עם קדושת התורה — על אף שעדיין לא קיבלו אותה, אך היא הייתה קיימת — יצרו את האחדות.

אך אור התורה החל למעשה להופיע כבר בנסיעתם של בני ישראל מרפידים אל עבר הר סיני. על הפסוק: "ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר, ויחן שם ישראל נגד ההר" (שמות יט, ב), דורשים חז"ל (והובאו דבריהם ברש"י, שם): "מה ת"ל לחזור ולפרש מהיכן נסעו? והלא כבר כתב שברפידים היו חונים, בידוע

קבלת התורה לדורות

שמשם נסעו; אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני: מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה". עוונם של בני ישראל ברפידים היה כבד מאוד. על אף שמדובר היה בדור המדבר, שראה בעיניו את יציאת מצרים ונס קריעת ים סוף, היו להם ספקות: "היש ה' בקרבנו אם אין" (שמות יז, ז). היו התלבטויות קשות. והנה, מיד בהיודע דבר הנסיעה להר סיני, בטלו ספקות אלו, ו"מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה". לא היה ספק שאכן ה' בקרבנו. ההכנה לתורה יצרה אור של תורה, ולכן בטלו כל הספקות. אור התורה החל להופיע כבר בתחילת הנסיעה למדבר סיני, עוד זמן רב קודם לקבלת התורה עצמה, ומיד כשהתחיל עם ישראל להתכונן לקבלת התורה, נוצר אור תורה, שהאיר את הכל באור מחודש, וגרם להעלמותם של כל הספקות.

ברם, דווקא במצב מרומם ונעלה זה יש צורך בזהירות רבה לבל יעלה האדם למעלה ממדרגתו. זה היה כשלונם של נדב ואביהוא, ואף של הנשיאים, שעליהם נאמר: "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו" (שמות כד, יא). הנשיאים נכשלו בכך שהייתה להם הנאה ושמחה שלא בגדר המותר. שמחתם הייתה צריכה להיות שמחה בתורה שהתגלתה, ובמקום זאת שמחו הם בכך שהקדוש ברוך הוא מדבר עמם, ומכיוון שהייתה זו שמחה בלתי מאוונת, ומעבר למה שהיה צריך להיות, הם נענשו על כך. הכל צריך להיות במשקל ובמניין. אפילו בנבואה צריך איזון. בשמים מוהדים ושוקלים כל נבואה, והכל ניתן במידה ובמשקל — אלו דברים יתגלו ואלו דברים לא יתגלו. יש דברים שנתקבלו מסיני ועדיין לא הגיע זמנם להתגלות, כפי שמלמדים אותנו חז"ל. ומכיוון שכן הוצרך הקדוש ברוך הוא לצוות על משה רבנו שלא להוסיף על דבריו, וזו הייתה גם הסיבה למצוות ההגבלה. דווקא בתקופה זו, שהגיעו בה בני ישראל לשיא הוודאיות והתשוקה לתורה, ומתוך כך התעלו עד למדרגה של מלאכים, שלגביהם יש הזדהות שלמה עם רצון

קבלת התורה לדורות

הקדוש ברוך הוא, ואמרו "נעשה ונשמע" מתוך וודאיות מוחלטת, עוד קודם לשמיעת התורה – יש צורך במצוות ההגבלה, ובציווי שלא להוסיף על דבריו של הקדוש ברוך הוא. כל אדם צריך לדעת מה היא מדרגתו, ואסור לו לקפוץ ממנה ולדלג עליה (ראה מהרש"א, חידושי אגדות, סנהדרין ז ע"ב, ד"ה לא תעלה). ישנן מדרגות, וכל אחד צריך לשמור על המדרגה שלו. כל אדם צריך לעצור את עצמו על מנת לעשות חשבון נפש מה הוא, והיכן הוא עומד, ועל פי זה לאזן את עצמו ולהגיע למדרגתו האמיתית. לכן באה מצוות ההגבלה: "והגבלת את העם סביב לאמר: השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו" וגו' (שמות יט, יב).

ההכנה לקבלת התורה מלמדת אותנו כיצד עלינו לגשת ללימוד התורה, וכפי שאומרת הגמרא בברכות (בדף כב ע"א): "והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב בתריה: 'יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב' – מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע". ישנה משמעות מיוחדת להכנה לתורה. לכן מצווה עם ישראל: "והיו נכנים ליום השלישי, כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני" (שמות יט, יא). יש צורך בשלושה ימים, ואף קודם לכן, בהכנה לקראת קבלת התורה, ופרשה זו של הכנה, יש בה עיקרים ויסודות של תורה. המשנה באבות (בפרק ג, משנה ט) אומרת, ש"כל שמעשיו מרבין מחכמתו חכמתו מתקימת, וכל שחכמתו מרבה ממעשיו אין חכמתו מתקימת". ומקשה על כך רבנו יונה: "יש לשאול איך אפשר להיות מעשיו מרובין מחכמתו, ואם אינו יודע התורה והמצוות, וכי יש לו לעשות המעשים האלו?" וכו', והוא מסביר: "אלא שקבלו עליהם תחלה לעשות כל אשר יצוה להם וישמעו, ומיד קבלו שכר כאילו עשאו" וכו'. אם קיימת נכונות של האדם לעשות גם בלא ה"נשמע", הרי זה כאילו כבר עשה זאת. וכן מוצאים אנו במכילתא: "וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו" (שמות יב, כח) – "וכי מיד עשו? והלא לא עשו עד ארבעה עשר לחדש;

קבלת התורה לדורות

אלא כיון שקיבלו עליהם לעשות, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד". ההכנה לקיום רצון ה', הרי היא כקיום רצון ה' עצמו, וכעשיית התורה עצמה. ההכנה לתורה, הרי היא כתורה עצמה. אמנם עיקר לימוד התורה הוא "הוי שקוד ללמוד תורה" (אבות פרק ב, משנה יד), אולם קודם לכן יש צורך בהכנה: "והתקן עצמך ללמוד תורה" (אבות פרק ב, משנה יב), כיסוד וכהקדמה ללימוד. לפני שפותח האדם את התורה עצמה, צריך הוא להכין עצמו אליה על ידי ארבעים ושמונה הדרכים שבהם נקנית התורה. ולימוד גדול הוא זה, בייחוד אם יש צורך בכל ארבעים ושמונה הדרכים על מנת ללמוד את התורה. ולשם כך קיימת הפרשה הזאת. הפרשה הזאת מלמדת אותנו, ש"מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע", ומתוך כך אומרת המשנה באבות (בפרק ו, משנה ה), שבין ארבעים ושמונה הדרכים שהתורה נקנית בהם, מצויים: "באימה, ביראה". כל מה שנאמר בפרשה זו, הרי הוא מהווה הלכות של תורה, כיצד עם ישראל יכול להגיע לתורה. מתוך ההקדמה לתורה יכולים אנו ללמוד הנהגות ויסודות של תורה, ועל כן יש ללמוד זאת בכל פעם מחדש. חז"ל דורשים על ימי ההכנה לקבלת התורה: "ביום הזה... לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא; מהו ביום הזה? שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנם" (רש"י, שמות יט, א). קיימת משמעות לא רק לעצם התורה ש"בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוית עליהם", כפי שדורשים חז"ל על הפסוק: "היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות את החקים האלה ואת המשפטים, ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך" (דברים כו, טז, והובאו דבריהם בפירוש רש"י, שם), אלא גם להכנה לתורה יש משמעות רבה, וגם היא מתחדשת כתורה עצמה, ולכן גם לגביה קיים הציווי "שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנם". לא רק התורה עצמה, אף על פי שניתנה בסיני, הרי היא מתחדשת בכל יום, אלא אף ההכנה לתורה מתחדשת בכל יום. אין זה דבר חד פעמי שחלף ואיננו, אלא קיימת חזרה

קבלת התורה לדורות

על כך בכל פעם מחדש, ולכן כל יהודי הלומד את התורה, חייב הוא להתנהג כפי שהתנהג עם ישראל בסיני. כל אדם הלומד תורה, הרי הוא מקבל את התורה מחדש, ולכן גם אופן לימודו את התורה צריך להיות כנתינת התורה מסיני, ועל כן אומרת הגמרא, שהלימוד צריך להיות "באימה וביראה וברתת ובזיע", ובעל קרי אסור בתלמוד תורה, וכן נפסק בשולחן ערוך (אורח חיים, סימן פח). כל יהודי הלומד תורה במשך כל הדורות, אף אם הוא יהודי פשוט ומגושם, הרי הוא דומה לאדם המקבל תורה מסיני, ועליו לקיים את ההלכות שנלמדו מנתינת התורה בסיני. ורבי חיים מוולוז'ין מוסיף וכותב בספרו "רוח חיים" (לאבות פרק ו, משנה ו), שיש חיוב של אימה ויראה "כי איך לא יאחזנו חיל ורעדה בהעלותו אל לבו שאפי' הכה"ג לא היה לו רשות לכנס לפנים לבית קה"ק רק ביוה"כ מחמת ששם היתה עיקר השראת השכינה, א"כ עתה שבתוך ד"א של הלכה שאחז"ל ששם השכינה שורה בודאי ילמוד ביראה" וכו'. האדם צריך להרגיש בשעת לימודו כאילו הוא נמצא בבית קודש הקודשים, שבו שורה השכינה, וכך הוא צריך ללמוד. עליו לערוך חשבון נפש ולהבין שרבונו של עולם מדבר עמו בשעת לימודו, ועל כן חייב הוא להיות באימה ויראה. זו היא הכנה לתורה. גם ההכנה לתורה, הרי היא תורה שלמה, שעלינו לקיימה. צריכים אנו לקבל את התורה באימה, ביראה, ברתת ובזיע, בנוסף לשמחה ולהתרוממות, ומתוך כך להגיע לתכלית העיקרית, שכל אשר יאמר ה' נעשה ונשמע. "נעשה ונשמע" זהו הפסוק שעליו עומד כלל ישראל, והוא נאמר בימים אלו, הקודמים למתן תורה, ואף אנו צריכים לאמרו גם בימינו: כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע.